

אמנם מרן הרי"ז זלה"ה אמר בזה יסוד, והוא, דמידה זו, דאדם הבוטח בה' ניצל מצרתו, נוכל לאמר זאת רק כאשר מכיר הוא בגודל הצרה ויודע עד כמה גדולה סכנתו ובכל זאת בוטח בהשם שיושיעו ויצילו, רק אז יוכל להקרא בוטח בה' - והוי בטחון שלם וינצל, אבל אם אינו משער גודל הצרה ואינו ירא, ובוטח, לא יקרא זאת בוטח בה'. דמה שאינו ירא וסמוך לבו בטוח שיהא לו טוב הוא מפני שאינו יודע גודל צרתו, ולא שהוא בוטח וסומך על הקב"ה, וא"כ אין זה בטחון. וכיון שכן ממילא אינו מוכרח שינצל מהסכנה. אבל כאשר יודע ומכיר גודל הצרה שנמצא בה, ויודע שהקב"ה ברחמיו יכול להצילו ולשומרו - ובוטח בו, אז נקרא בוטח בו יתב', ואז באמת ישמרהו.

רשעתו, ויכיר לעומת זה שחסידי ה' הם בלי גבול, ונוראים הם ועוברים גם על חומרת חטאיו הגדולים, ויבטח בכך, גם הוא יקבל, ובאופן שכלל שחומרת חטאיו גדולה יותר צריך הוא לבטחון גדול יותר.

ניפול

ואתנפל לפני ה' (דברים ט')

ניפול היא תפילה הדומה למה שנאמר ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותפל לפני רגליו ותבך ותתחנן לו להעביר את רעת המן, והיא צורה מיוחדת של בקשה נמרצת הכוללת הכנעה גדולה עד שנופל בהתבטלות לפני הקב"ה. ויש בזה

ומכח זה שהענוה והשפלות קמיה בוראו הן הן צורת התפילה ויופיה, **תקנו** חז"ל הכריעות והשתחויות בתפילה לכל אחד ואחד כפי מעמדו וכפי צרכו להתבונן ולקבוע בלבו עוצם קטנותו והתבטלותו לבוראו. ואמרו חז"ל (ברכות ל"ד) הדין כורע באבות ובמודים תחילה וסוף, כהן גדול כורע בתחלת כל ברכה וברכה, והמלך כיון שכרע שוב אינו זוקף עד סוף התפילה. שנאמר (מלכים א' ח') ויהי ככלות שלמה להתפלל וגוי קם מלפני מזבח ה' מכרוע על ברכיו, ע"ש. והיינו שכל שהאדם גדול יותר כך צריך להכניע עצמו יותר ויותר, מחמת שמצבו מראה לכאורה היפך הענוה, לכן צריך שידיעת שפלותו תכנס ביותר בלבו.

קריאה

ומבוארים הדברים בילקוט מלכים בענין תשובתו של מנשה מלך יהודה, וז"ל, מאי ויאסרוהו, עשה לו כמין מולאייר של נחושת ועשו אותו נקבים נקבים ונתנוהו לתוכה והתחילו מסיקין תחתיו, וכיון שראה צרתו צרה לא הניח עבודת אלילים בעולם שלא הזכירה, צלמא פלן איתי שיזבי (צלם פלוני בוא והצילני), וכיון שלא הועיל לו כלום, אמר, זכור אני שהיה אבי מקרא הפסוק הזה בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה ושבת עד ה' אלקיך, הרי אני קורא אותך, אם יענני מוטב ואם לאו כל אפייא שויין (כל הפנים שוים), היינו כמו שהצלמים לא ענוני בצרה כך כלפי מעלה ח"ו, והוי מלאכי השרת סותמין את חלונות של רקיע שלא תעלה תפילתו לפני המקום ואומרים לפניו רבון העולמים אדם שהעמיד צלם בהיכל כלום יש בו תשובה, אמר להם הקב"ה אם איני מקבלו בתשובה הרי הדלת נעולה כנגד כל בעלי תשובה, מה עשה הקב"ה חתר לו כמין חתירה אחת תחת כסא הכבוד שלו ושמע תחינתו וכו', עיין שם.

והנה תמוה הוא מאד, מה היתה טענתו של מנשה שאם אין הקב"ה מקבלו בתשובה ומצילו עכשיו בנס הרי הוכחה היא דכל אפייא שויין, והיינו שכמו שכל הצלמים לא ענוהו בצרתו, וראיה היא שאין בהם ממש כן הוא כלפי מעלה ח"ו, והרי אינו דומה כלל, שהרי אותם צלמים, שכל חייו עבד אותם והשתחוה להם, מן הראוי שיענוהו בצרתו, ואם לא ענוהו ראיה היא דאינם כלום. אבל הקב"ה, שכל חייו היה מנשה הורג צדיקיו ונביאיו, ומלא את ירושלים פה אל פה בדם, וגם בעת צרתו לא נזכר בצדקת אביו רק אחרי שקרא לכל ע"ז שבעולם, ורק אז קרא להקב"ה, ועוד בקריאה של חוצפה ותנאי, א"כ מן הראוי הוא שלא יענוהו, וא"כ מה ההוכחה היא דכל אפייא שויין. אבל באמת דבר גדול דיבר מנשה, ואף קיבל הקב"ה דבריו, והוא, שאם אין מקבלים את תשובתו הרי זה מפני שברוב עוונותיו עבר את גבול הרחמים, ונמצא שלרחמי השם יש גבול, א"כ במה שונה הוא מכולם ח"ו. דגדולת חסד וכח ורחמים - אם הם רבים יותר או מעטים יותר, אין זה שינוי בעצם ובמהות, שמה שנתייחד הקב"ה מכל שאר הכוחות הוא רק בזה שחסדו הוא בלי גבול כלל ועד אין סוף ובלי תכלית. נמצא שאם מתחנן ואפילו ממעמקי שאול של חטא ועוון, אם לגדולת חסדיו ורחמיו אין חקר ודאי שיקבלו בתשובה, ובאמת קיבל הקב"ה את דבריו, ואמר אם איני מקבלו הרי זה סותר כל מידת התשובה, שכל מהותה היא חסד ורחמים בלי גבול ובלי תכלית.

וכן הוא אצל הקב"ה, כשבא ונופל לפניו יתבי בטענה ברורה, שירחם עליו שאין לו אחר לפנות אליו, ואם לא ירחם הקב"ה עליו הרי ישאר במחסורו לעולם, מיד ירחם עליו הקב"ה וימלא מחסורו. וזו היא תפילה של נפול, שנופל כל כולו לפניו יתבי בהתבטלות גמורה, כאומר כל ישועתי רק ממך יתבי ואין

ובדרך זה פירשו המפרשים מה שהקב"ה שומע לצעקת יתום ואלמנה, מפני שהם צועקים רק להקב"ה, שאין להם אחר לפנות אליו, על כן הקב"ה שומע להם ועונה אותם. ומה נפלא דיוק לשון הפסוק (שמות כ"ב) **אם ענה תענה אתו** כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו, - צעק יצעק, היינו פעמיים. שבדרך כלל אדם אינו צועק פעמיים, שכיון שצועק פעם אחת להקב"ה ואין הקב"ה עוזר לו, הולך ומחפש עצות אחרות, אבל אלמנה ויתום שאין להם למי לפנות, צועקים וחוזר וצועקים, והקב"ה עונה להם. וכן כל אחד ואחד שיעשה עצמו כאלמנה ויתום, כדכתיב כי אבי ואמי עזבוני והי יאספני, שאין לו למי לפנות זולתי אל השי"ת - ואינו צועק וחוזר ומחפש עצות אחרות, אלא צועק וחוזר וצועק, והקב"ה יענה לתפילתו